

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

GLAS

CDXXIX

CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE

№ 31

Reçu à la IXème séance de la Classe de langue et de littérature
le 27 novembre 2018

Rédacteur
ZLATA BOJOVIĆ
Membre régulier de l'Académie

BELGRADE
2019

ISSN 0351-7365

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности
од 27. новембра 2018.

У р е д н и к
академик
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

БЕОГРАД
2019

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Коректор
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Сивановић

Тираж
300

Штампа
Colorgrafx, Beograd

САДРЖАЈ

Драгослав Михаиловић, <i>Ко је убио Вељу Мрдаковића</i> (Миладин и Тања Вилоић, 6. мај 1990)	7
Матија Бећковић, <i>Људина</i>	15
Владета Јеротић <i>Сиђурносѝ или ризик?</i>	19
Милосав Тешић, <i>Два дојева за њојему Калопера Пера</i>	23
<i>Евлин</i>	23
<i>Кад уклони засѝор најѝамнија сенка</i>	24
Душан Ковачевић, <i>У доброј драми ниѝија није случајно</i> (одломци из разговора Душана Ковачевића са Тамаром Крстић и Михајлом Панѝићем)	27
Александар Лома, <i>Ковиље, кобиле, Арханђео Михаило и Свѝи Никола</i> ...	37
<i>Aleksandar Loma, Feather grass, mares, Archangel Michael</i> <i>and Saint Nicholas</i>	68
Горан Петровић, <i>Ћуѝање са Косанчићевоѝ венца</i>	69
Милован Данојлић, <i>Писање као лек</i>	75
Злата Бојовић, <i>Самосвојносѝ дубровачке ране ренесансне лирике</i> <i>у најѝаријем ѝериоду њеноѝа ѝрајања</i>	81
<i>Zlata Bojović, Independence of early Ragusan renaissance lyric</i> <i>in the oldest period of its duration</i>	93

Љубинко Раденковић, <i>О симболици обредног њонацања у народној култури Срба</i>	95
Ljubinko Radenković, <i>About the symbolics of ritual behavior in the folk culture of Serbs</i>	132

Зорица Несторовић, <i>Однос њриѡведања и смрти</i> у Причи о везировом слону <i>Иве Андрића: ѓенега</i>	133
Zorica Nestorović, <i>Relation between storytelling and death in Priča o vezirovom slonu by Ivo Andrić: genesis</i>	154

КОМЕМОРАТИВНИ СКУП – АНТОНИЈЕ ЕМИЛ ТАХИАОС (1931–2018)

Јасмина Грковић-Мејѡор, <i>Анѡније Емил Тахиаос (1931–2018)</i>	157
Αγγελική Δεληκάρη, Αντόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος (20 Μαΐου 1931-†10 Απριλίου 2018)	163
Αγγελικι Δελικαρι, Αντονιος Εμιλιος Ταхиаос (20. мај 1931 – 10. април 2018)	166
Ηλία Γ. Ευαγγέλου, Αντόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος Αντωνιος Αιμιλιος Ν. Ταχιαос: το επιστημονικο του εργο και η σημβολη του στη ελληνικη σλαβολογικη ερευνα	169
Илиас Г. Евангелу, <i>Анѡниос Емилиос Тахиаос: њеѓово научно дело и доѡринос ѓрчкој слависѡици</i>	175

IN MEMORIAM

Предраг Пипер, <i>У сѡмен на академика Владеѡу Јероѡића (2. авѓусѡи 1924 – 4. сеѡѡембар 2018)</i>	183
---	-----

ΗΛΙΑ Γ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Αναπλ. Καθηγητής Α.Π.Θ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΙΜΙΛΙΟΣ Ν. ΤΑΧΙΑΟΣ:
ΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ ΚΑΙ Η ΣΗΜΒΟΛΗ
ΤΟΥ ΣΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΛΑΒΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στις 10 Απριλίου 2018 έφυγε από τη ζωή ο Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. και Ακαδημαϊκός Αντώνιος – Αιμίλιος Ταχιάος. Η οικογένειά του, οι φίλοι του, οι μαθητές του και οι συνάδελφοι του τον αποχαιρέτησαμε την Τετάρτη μετά την Κυριακή του Πάσχα με τους αναστάσιμους ύμνους της Εκκλησίας, οι οποίοι αν και μετρίαζαν δεν μπορούσαν να εξαλείψουν τη θλίψη μας για τον πρόσκαιρο αποχωρισμό μας.

Ο Αντώνιος Αιμίλιος Ταχιάος υπήρξε ένας προικισμένος άνθρωπος, ο οποίος με απaráμιλλη φροντίδα και φιλοπονία καλλιέργησε τα ταλέντα που του εμπιστεύθηκε ο Θεός όπως αποδεικνύεται από το πλούσιο έργο του: ερευνητικό, συγγραφικό και διδακτικό. Θα ήθελα μάλιστα να υπογραμμίσω την ιδιαίτερη ευαισθησία και σοβαρότητα με την οποία ο αείμνηστος Καθηγητής αντιμετώπιζε την ιδιότητα του δασκάλου η οποία τον έθελγε και τον γοήτευε. Έτσι αναδείχθηκε δάσκαλος αναρίθμητων θεολόγων οι οποίοι παρακολούθησαν τα μαθήματά του στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ. ενώ ως πρωτοπόρος των σλαβολογικών σπουδών στην Ελλάδα υπήρξε δάσκαλος των περισσότερων εξ' ημών.

Για να γίνει κατανοητή η έκταση και το βάθος του επιστημονικού του έργου πρέπει να ανατρέξουμε έστω με συντομία στα νεανικά του χρόνια οπότε σχηματίστηκε η προσωπικότητά του και συγκροτήθηκε ως επιστήμων.

Ο Αντώνιος Αιμίλιος Ταχιάος γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις αρχές της δεκαετίας του 1930 από εύπορη οικογένεια της πόλης με καταγωγή από

το Κρούσοβο. Το έτος 1949 ενεγράφη στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από την οποία αποφοίτησε το 1953. Ο ίδιος μνημόνευε με ιδιαίτερη συγκίνηση τη συμβολή του Καθηγητή της Γενικής Εκκλησιαστικής Ιστορίας Γεράσιμου Κονιδάρη και κατόπιν του Αρχιμανδρίτη Παρθένιου Πολάκη οι οποίοι θεωρούσε ότι συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιστημονική του συγκρότηση και τη στροφή του προς το πεδίο της Εκκλησιαστικής Ιστορίας και ειδικότερα της Εκκλησιαστικής Ιστορίας των Σλάβων.

Η στροφή του προς την ιστορία του ρωσικού και γενικότερα του ορθόδοξου σλαβικού κόσμου οφείλεται στις σπουδές του στο Ρωσικό Ινστιτούτο Ορθοδόξου Θεολογίας του Αγίου Σεργίου στο Παρίσι, όπου μετέβη για μεταπτυχιακές σπουδές το 1954.

Στο Ινστιτούτο του Αγίου Σεργίου είχε την τύχη να γνωριστεί και να συνδεθεί πνευματικά και ακαδημαϊκά με τους μεγάλους ρώσους θεολόγους που εγκατέλειψαν τη Ρωσία μετά την επανάσταση του 1917 και οι οποίοι ίδρυσαν το Ινστιτούτο στο Παρίσι. Ο ίδιος υπογράμμιζε ιδιαίτερα τη σημασία για την επιστημονική του συγκρότηση και τη διαμόρφωση της σκέψης του τη γνωριμία του με τον επίσκοπο Κατάνης Κασσιανό, Πρύτανη του Ινστιτούτου, τον π. Κυπριανό Κερν, τον Αντόν Καρτασόφ, Καθηγητές του Ινστιτούτου, καθώς και τον μεγάλο σλαβολόγο André Vaillant Καθηγητή της Σορβόννης.

Οι αναζητήσεις του και η μακροχρόνια επιστημονική του προπαρασκευή στα ζητήματα της ιστορίας, της γλώσσας και του πολιτισμού του ρωσικού κόσμου και γενικότερα των ορθόδοξων Σλάβων αποτυπώθηκαν στη διδακτορική του διατριβή με θέμα: *Επιδράσεις του ησυχασμού εις την εκκλησιαστικήν πολιτικήν εν Ρωσία, 1328-1406*, Θεσσαλονίκη 1962.

Η μελέτη της μυστικής παράδοσης της Χριστιανικής Ανατολής και ιδιαίτερα του ησυχασμού δεν έπαψε ποτέ από τότε να απασχολεί τον Καθηγητή Ταχιάο. Η ενασχόλησή του με την ησυχαστική παράδοση αποτυπώνεται ευδιάκριτα στο συγγραφικό του έργο. Το επιστημονικό του ενδιαφέρον για τη μυστική παράδοση και τον ησυχασμό ξεκινούσε από τις εσωτερικές του αναζητήσεις, οι οποίες καλλιεργήθηκαν μέσα από τη συναναστροφή του με τις μυστικές εμπειρίες της ρωσικής ψυχής αλλά και το Άγιον Όρου, όπου εύρισκε συχνά καταφύγιο η ανήσυχη ψυχή του.

Ιδιαίτερα απασχόλησε τον Ταχιάο και η νεότερη έκφραση της ησυχαστικής παράδοσης όπως αναβίωσε τον 18^ο και τον 19^ο αιώνα με τη δημοσίευση της Φιλοκαλίας τόσο στον ελληνικό όσο και στον ρωσικό κό-

σμο. Συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των πρώτων στον ελληνικό χώρο αλλά και διεθνώς οι οποίοι κατανόησαν τα χαρακτηριστικά της Φιλοκαλίας και ερμήνευσαν ικανοποιητικά τις αιτίες που οδήγησαν στη δημοσίευσή της και στη μελέτη της κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα τόσο από τον ελληνικό όσο και από τον ρωσικό κόσμο. Εδώ πρέπει να μνημονεύσουμε την εργασία του *Ο Παΐσιος Βελιτσκόφσκι (1722-1794) και η Ασκητικοφιλογολογική σχολή του*, Θεσσαλονίκη 1964 και *Ο όσιος Παΐσιος Βελιτσκόφσκι, (1722-1794): βιογραφικές πηγές*, Θεσσαλονίκη 2009.

Μια άλλη σημαντική πτυχή των επιστημονικών αναζητήσεων του Καθηγητή Ταχιάου, η οποία αποτυπώνεται επίσης ευδιάκριτα και στο συγγραφικό του έργο, είναι το Άγιον Όρος, το οποίο επισκεπτόταν συνεχώς από το 1951 και με το οποίο μέχρι τέλους διατήρησε ισχυρούς πνευματικούς δεσμούς.

Είχε δουλέψει επί μακρόν στις βιβλιοθήκες και τα αρχεία του Αγίου Όρους. Ο ίδιος μνημόνευε ιδιαίτερα την εργασία του στο αρχείο της Μονής Ιβήρων αμέσως μετά την επιστροφή του από το Παρίσι. Καρπός της εργασίας του αυτής υπήρξε η δημοσίευση της μελέτης του *Το γεωργιανικό ζήτημα (1868-1918): συμβολή εις την ιστορίαν της ρωσικής πολιτικής εν Αγίω Όρει*, Θεσσαλονίκη 1962. Εργάστηκε επίσης ιδιαίτερα στη Μονή Παντελεήμονος, της οποίας δημοσίευσε τον κατάλογο των παλαιοσλαβικών χειρογράφων (*The Slavonic manuscripts of Saint Panteleimon Monastery (Rossikon) on Mount Athos*, 1981). Στον Καθηγητή Ταχιάο οφείλεται επίσης η έκδοση του πρώτου ενιαίου καταλόγου των παλαιοσλαβικών χειρογράφων του Αγίου Όρους (*Славянские рукописи афонских обителей*, сост. Α. Α. Турилов и Л. Β. Мощкова, под ред. Α. Ξ. Η. Ταχιαοσα, Θεσσαλονίκη 1999), ο οποίος αποτελεί την πρώτη συστηματική προσπάθεια καταγραφής και δημοσίευσης όλων των παλαιοσλαβικών χειρογράφων που φυλάσσονται στις βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους.

Η σημαντικότερη όμως πτυχή του ερευνητικού και συγγραφικού του έργου αναμφισβήτητα συνδέεται με το τη ζωή και τη δράση των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Η πρώτη του συμβολή στην έρευνα της ζωής και του έργου των αγίων θεσσαλονικέων αδελφών υπήρξε η συμμετοχή του στη διοργάνωση του Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου που διοργάνωσε σε συνεργασία με τη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης το 1963 με τη συμπλήρωση 1100 ετών από την έναρξη της αποστολής στη Μεγάλη Μοραβία. Εκεί παρουσίασε τη μελέτη του με τίτλο «Η εθνικότης Κυρίλλου και Μεθοδίου

κατά τας σλαβικές ιστορικές πηγές και μαρτυρίας» στην οποία με ισχυρά επιχειρήματα μέσα από τις ίδιες τις σλαβικές πηγές έδειξε τη σύνδεση των δύο αγίων με την ελληνική παράδοση και πολιτισμική ταυτότητα.

Έκτοτε ο Ταχιάος δεν έπαψε να μελετά τη ζωή και το έργο των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου και να παρακολουθεί τη διεθνή έρευνα. Καρπό της προσωπικής του έρευνας αποτελούν μια μονογραφία με τίτλο: *Κύριλλος και Μεθόδιος: οι θεμελιωτές της αρχαίας σλαβικής γραμματείας*, η οποία επανεκδόθηκε επανειλημμένα στην Ελλάδα και μεταφράστηκε στα αγγλικά, τα ιταλικά και τα ρωσικά, καθώς και η μετάφραση με σχόλια και πλήρη βιβλιογραφία των παλαιοσλαβικών βίων του στα ελληνικά με τίτλο: *Κύριλλος και Μεθόδιος: οι αρχαιότερες βιογραφίες των θεσσαλονικέων εκπολιτιστών των σλάβων*, Θεσσαλονίκη 2008.

Ειδικά για αυτή τη δεύτερη εργασία πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι συμπυκνώνει τη μακρά προσωπική του έρευνα επάνω στους βίους των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου, η οποία θεμελιώνεται στη γνώση και κατανόηση της παλαιοσλαβικής γλώσσας όπως και όλων των ειδικών ζητημάτων που έθεσαν οι ερευνητές των βίων κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Έτσι κατάφερε να συνθέσει μια εξαιρετική μετάφραση των παλαιοσλαβικών βίων στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα και παράλληλα παραθέτει πλούσια σχόλια σε όλα εκείνα τα δυσνόητα σημεία παραθέτοντας τις απόψεις των ειδικών καθώς και τη δική του προσωπική προσέγγιση και ανάλυση.

Η συμβολή του Αντωνίου Αιμιλίου Ταχιάου στην επιστημονική έρευνα του σλαβικού κόσμου δεν περιορίστηκε όμως μόνο στην προσωπική του έρευνα και στη δημοσίευση των πορισμάτων του. Υπήρξε ο θεμελιωτής των σλαβολογικών σπουδών στη σύγχρονη Ελλάδα. Από τα πρώτα του βήματα αισθάνθηκε την ανάγκη να μοιραστεί τις δικές του αναζητήσεις με άλλους επιστήμονες και να θεμελιώσει την ελληνική σλαβολογική έρευνα. Για τον σκοπό αυτό από πολύ νωρίς αγωνίστηκε να προσελκύσει και άλλους στο πεδίο της σλαβολογίας και συγκροτήθηκε γύρω του στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης ο πρώτος όμιλος ελλήνων σλαβολόγων.

Το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή ήταν η ίδρυση το 1971 του πρώτου στην Ελλάδα σλαβολογικού περιοδικού υπό τον τίτλο *Cyrrillomethodianum*. Το περιοδικό κάτω από τη στιβαρή διεύθυνσή του πολύ γρήγορα απέκτησε διεθνές κύρος και προσέλκυσε διακεκριμένους επιστήμονες οι οποίοι δημοσίευσαν μελέτες τους στις σελίδες του.

Λίγο αργότερα το 1975 ο Ταχιάος σε συνεργασία με άλλους έλληνες επιστήμονες ίδρυσε την Ελληνική Εταιρεία Σλαβικών Μελετών, η οποία έκτοτε εκπροσωπεί την Ελλάδα στη Διεθνή Επιτροπή Σλαβολόγων. Ο Καθηγητής Ταχιάος διατήρησε την Προεδρία της Εταιρείας μέχρι το 2005, οπότε παραιτήθηκε και ανακηρύχθηκε Επίτιμος Πρόεδρος της. Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειώσουμε ότι μέχρι σήμερα η Ελληνική Εταιρεία Σλαβικών Μελετών, η οποία στο μεταξύ μετονομάστηκε σε Ένωση Ελλήνων Σλαβολόγων (η διεθνής της επωνυμία παρέμεινε ίδια Hellenic Association for Slavic Studies) συνεχίζει υπό την Προεδρία του Καθηγητή Ιωάννη Ταρνανίδη να εκπληρώνει χωρίς παρεκκλίσεις τη βασική της αποστολή η οποία είναι η προώθηση της σλαβολογικής έρευνας στην Ελλάδα και η εκπροσώπησή της στη Διεθνή Επιτροπή Σλαβολόγων και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς. Μια αποστολή την οποία και ο Καθηγητής Ταχιάος δεν εγκατέλειψε ποτέ.

Ο Αντώνιος Αιμίλιος Ταχιάος αντιλήφθηκε επίσης από πολύ νωρίς ότι για την εδραίωση της ελληνικής σλαβολογίας ήταν απαραίτητη εκτός όλων των άλλων και η διοργάνωση μεγάλων διεθνών συνεδρίων στην Ελλάδα. Για τον σκοπό αυτό εργάστηκε ακατάπαυστα σε όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του. Καρπός των προσπαθειών του υπήρξε η διοργάνωση σειράς μεγάλων διεθνών συνεδρίων στη θεματική των οποίων υπήρχε πάντοτε το έργο των αγίων θεσσαλονικέων Κυρίλλου και Μεθοδίου. Αξίζει να μνημονεύσουμε ιδιαίτερα το Διεθνές Συνέδριο του 1963 με αφορμή τη συμπλήρωση των 1100 χρόνων από την έναρξη της αποστολής του Κυρίλλου και του Μεθοδίου στη Μεγάλη Μοραβία, το οποίο συμπίπτει ουσιαστικά με την έναρξη της ακαδημαϊκής του σταδιοδρομίας, καθώς και το Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο με τίτλο „Κύριλλος και Μεθόδιος: Το Βυζάντιο και ο κόσμος των Σλάβων“, το οποίο διοργάνωσε και πάλι στη Θεσσαλονίκη το 2013 με αφορμή τη συμπλήρωση 1150 χρόνων από την αποστολή των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου στη Μεγάλη Μοραβία και το οποίο ήταν το τελευταίο μεγάλο διεθνές συνέδριο που διοργάνωσε.

* * *

Όσοι είχαμε την τύχη να συναναστραφούμε τον Καθηγητή Ταχιάο, να μαθητεύσουμε κοντά του και να μιλήσουμε μαζί του μπορούμε να συζητούμε επί ώρες για το πλήθος των γνώσεών του αλλά επίσης και για

τις ατελείωτες εμπειρίες ζωής που είχε συγκεντρώσει και τις οποίες τόσο γοητευτικά διηγούνταν. Αν έπρεπε όμως να τον περιγράψουμε με μία μόνο λέξη θα μπορούσαμε να τον περιγράψουμε ως Οραματιστή. Ήταν ο επιστήμονας που οραματίστηκε τη θεμελίωση της σλαβολογικής έρευνας στην Ελλάδα και μέσα από πολύ κόπο και ασταμάτητη εργασία που υπερβαίνει τα 60 χρόνια κατάφερε να θεμελιώσει την ελληνική σλαβολογική έρευνα και να την προωθήσει ώστε σήμερα να αριθμεί πλήθος επιστημόνων και μια σειρά πανεπιστημιακών τμημάτων τα οποία τη θεραπεύουν – μια εικόνα ασφαλώς πολύ διαφορετική από τη μακρινή δεκαετία του 1960 όταν ο Αντώνιος Αιμίλιος Ταχιάος καταλάμβανε ως ειδικός επιστήμων την πρώτη θέση Καθηγητή στην Ιστορία των Σλαβικών Εκκλησιών στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης.

Ομιλία που εκφωνήθηκε στην Εκδήλωση στη Μνήμη του Ακαδημαϊκού Α. Αι. Ταχιάου που οργανώθηκε
από τη Σερβική Ακαδημία Επιστημών
την Πέμπτη 25 Αυγούστου 2018
Ηλία Γ. Ευαγγέλου Αναπλ. Καθηγητής Α.Π.Θ.

ИЛИАС Г. ЕВАНГЕЛУ

Ванредни професор

Аристотелов универзитет у Солуну

АНТОНИОС ЕМИЛИОС ТАХИАОС: ЊЕГОВО НАУЧНО ДЕЛО И ДОПРИНОС ГРЧКОЈ СЛАВИСТИЦИ

Професор Богословског факултета Аристотеловог универзитета у Солуну и академик Антониос Емилиос Тахиаос преминуо је 10. априла 2018. године. Његова породица и ми, његови пријатељи, ученици и колеге, испратили смо га у среду после Васкрса, уз црквене васкршње песме, које су могле само да ублаже, али не и да отклоне нашу тугу због привременог расанка са професором.

Антониос Емилиос Тахиаос је био даровит човек, који је са невакидашњом бригом и трудом неговао таленте поверене му од Бога, што показује и његово богато истраживачко, списатељско и научно дело. Посебно бих истакао његов истанчан осећај за дужност учитеља, која му је била посебно драга и привлачна, и озбиљност са којом јој је прилазио. Тако је он постао учитељ небројених теолога који су пратили његова предавања на Богословском факултету Аристотеловог универзитета у Солуну, а као пионир славистике у Грчкој био је учитељ и многим од нас.

Да би могли разумети обим и дубину његовог научног опуса потребно је да се вратимо, макар на кратко, у доба његове младости, када је формирана његова личност и када је стасавао као научник. Антониос Емилиос Тахиаос се родио у Солуну почетком тридесетих година прошлога века у добростојећој градској породици, која је водила порекло из Крушева. Године 1949. уписао се на Богословски факултет Аристотеловог универзитета у Солуну, на којем је 1953. године и дипломирао. Касније се са посебним пијететом сећао професора Опште црквене историје Герасима Конидариса, а затим и архимандрита Партенија Полакиса, јер је сматрао да су они извршили одлучујући утицај на његово научно образовање и избор црквене историје, а посебно црквене историје Словена, за поље његовог научног рада. Потпуни заокрет ка историји руског и уопште словенског православног света уследио је током његових студија на руском Институту православне теологије Свети Сергије у Паризу, на који је стигао 1954. године.

Имао је срећу да се у Институту Светог Сергија упозна и духовно зближи са великим руским теолозима који су после Револуције 1917. године напустили Русију и основали Институт у Паризу. Сам Тахиаос нарочито је истицао значај који је за његово научно формирање и обликовање његове мисли имало познанство са катанским епископом Касијаном, који је био ректор Института, и оцем Кипријаном Керном и Антоном Карташофом, професорима Института, као и са великим славистом Андреом Вајаном, професором на Сорбони.

Истраживања професора Тахиаоса и његове дугогодишње припреме за бављење темама из историје, језика и културе Руса, и уопште православних Словена, резултирале су његовом докторском дисертацијом са темом *Ујшцаји исихазма на црквену ѿолиѿику у Русији 1328–1406*, коју је одбранио у Солуну 1962. године. Од тада професор Тахиаос никада није престао да се бави проучавањем мистичке традиције хришћанског Истока, а посебно исихазма, што се јасно огледа у његовом научном опусу. Интересовање за мистичку традицију и исихазам имало је порекло у Тахиаосовим унутрашњим преиспитивањима, која су однегована у време док је у Паризу живео са Русима, када је проживљавао одређена мистичка искуства, али и током својих боравака на Светој гори, где је његова немирна душа често налазила уточиште.

Тахиаос се посебно бавио обновом исихастичке традиције у модерно доба, током XVIII и XIX века, када је објављено *Доброѿољубље* и на грчком и на руском језику. Он је један од првих, не само у Грчкој, него и на међународном плану, који су схватили одлике *Доброѿољубља* и на уверљив начин протумачили узроке његовог објављивања и изучавања током XVIII и XIX века, како код Грка, тако и код Руса. Овде треба поменути његове радове *Пајсије Величковски (1722–1794)* и *Њеѿова аскеѿско-филолошка школа* (Солун 1964) и *Преѿодобни Пајсије Величковски (1722–1794): Извори за биоѿрафију* (Солун 2009).

Други значајан аспект научних интересовања професора Тахиаоса, који се такође јасно огледа у његовом опусу, јесте Света гора. Посећивао ју је непрестано од 1951. године, и са њом до краја сачувао снажне духовне везе. Дуго је радио у библиотекама и архивима Свете горе. Нарочито је помињао рад у архиву Манастира Ивирон, одмах по повратку из Париза. Као плод тога рада објављена је студија *Грузијско ѿѿишање (1868–1918): Доѿринос исѿраживању исѿорије руске ѿолиѿике на Свеѿој ѿори* (Солун 1962). Радио је и у Манастиру Пантелејмон и објавио каталог словенских рукописа под насловом *The Slavonic Manuscripts of Saint Panteleimon Monastery*

(*Rossikon*) on Mount Athos 1981. године. Професору Тахиаосу дугујемо и издање првог целовитог каталога словенских рукописа Свете горе (*Славянские рукописи афонских обителей*, сост. А. А. Турилов и Л. В. Мошкова, под ред. А. Э. Н. Тахиаоса, Фессалоники 1999), који представља први покушај пописивања свих словенских рукописа светогорских библиотека.

Најзначајнији аспект његовог научног рада несумњиво је повезан са животом и деловањем Светих Ђирила и Методија. Његов први допринос истраживању живота и дела свете солунске браће био је међународни научни скуп, који је организовао у сарадњи са Солунском Митрополијом 1963. године, поводом хиљаду и стоте годишњице од почетка мисије у Великој Моравији. Том приликом је представио своје истраживање под насловом „Етничка припадност Ђирила и Методија према словенским историјским изворима и сведочанствима”, у којем је на основу самих словенских извора снажним аргументима показао везу двојице светитеља са грчком традицијом и културним идентитетом.

Од тада Тахиаос никада није престао да проучава живот и дело Светих Ђирила и Методија и да прати истраживања на међународном плану. Плод његовог истраживања чини једна монографија под насловом *Ђирило и Методије – утемељивачи сѣаре словенске ѣисменосѣи* (која је у Грчкој доживела више издања, а преведена је и на енглески, италијански и руски језик), као и превод на грчки старословенских житија ових светитеља са пропратним коментарима и исцрпном библиографијом (*Ђирило и Методије: најсѣарије биоѣрафије солунских ѣросветѣиѣља Словена*, Солун 2008). Посебно треба истаћи да ова друга књига сажима његово вишедеценијско истраживање житија Светих Ђирила и Методија, које се темељи на знању старословенског језика и одличном познавању научних проблема везаних за ове изворе. Тако је успео да сачини изузетан превод старословенских житија на савремени грчки језик и приложи богате коментаре за сва тешко разумљива места, у којима је предочио мишљења других стручњака, и објаснио свој лични приступ и анализу.

Допринос Антониоса Емилиоса Тахиаоса истраживању словенског света не ограничава се само на његово истраживање и објављивање резултата, већ је био и утемељивач славистичких студија у Грчкој. Од својих првих научних корака осећао је потребу да сопствена истраживања подели са другим научницима и да утемељи грчку сла-

вистику. Стога се од самог почетка старао да и друге заинтересује за славистичка истраживања, па је на Богословском факултету Универзитета у Солуну образовао удружење грчких слависта.

Први корак у том правцу учињен је 1971. године, када је основан први славистички часопис у Грчкој под називом *Cyrrillomethodianum*. Овај часопис је под његовим руковођењем брзо стекао међународни углед и привукао истакнуте научнике, који су у њему објављивали своје студије. Мало касније, 1975. године, Тахиаос је у сарадњи са другим грчким научницима основао Грчко друштво за славистичка истраживања, које од тада представља Грчку у Међународном славистичком комитету. Професор Тахиаос је на месту председника Друштва остао до 2005. године, када се повукао и био проглашен за његовог почасног председника. На овом месту треба истаћи да је Грчко друштво за славистичка истраживања, које је у међувремену преименовано у Савез грчких слависта (њен међународни назив је остао непромењен – Hellenic Association for Slavic Studies), наставља да под председништвом професора Јована Тарнанидиса испуњава, без изузетка, своју основну мисија, а то је унапређивање славистичких истраживања у Грчкој и њено представљање у Међународном славистичком комитету и другим међународним организацијама. То је била мисија коју професор Тахиаос никада није напустио.

Антониос Емилиос Тахиаос је веома рано схватио да је за постављање грчке славистике на чврсте основе неопходно, поред свега осталог, и организовање великих међународних научних скупова у Грчкој. За остварење тога циља непрестано је радио током целе своје каријере. Плод његових напора била је организација низа великих међународних скупова чија је тема увек била дело светих Солуњана, Ћирила и Методија. Посебно треба нагласити међународни скуп који је 1963. године, на самом почетку Тахиаосове каријере, одржан поводом хиљаду и стоте годишњице од почетка мисије Ћирила и Методија у Великој Моравији. Треба поменути и међународни научни скуп под насловом *Ћирило и Методије: Византија и словенски свейи*, који је такође организован у Солуну 2013. године, поводом хиљаду сто педесете годишњице од мисије Светих Ћирила и Методија у Великој Моравији. То је био последњи велики скуп који је Тахиаос организовао.

Ми, који смо имали среће да време проводимо у професоровом друштву, да учимо поред њега и да са њим разговарамо, сада можемо сатима да причамо о његовим великим знањима и веома богатом жи-

вотном искуству, о којем је он умео врло лепо да приповеда. Ако би га, међутим, требало описати само једном речју, рекли бисмо да је био визионар. Реч је о научнику који је следио сопствену визију о оснивању славистике у Грчкој. Великим трудом и непрестаним залагањем током више од шездесет година успео је да утемељи и унапреди грчку славистику, тако да данас постоји велики број научника и низ универзитетских одељења окренутих њеном изучавању. Та слика потпуно се разликује од стања из шездесетих година XX века, када је Антониос Емилиос Тахиаос постао први професор историје словенских цркава на Богословском факултету Солунског универзитета.

Говор је одржан на Комеморативном скупу посвећеном академику А. Е. Тахиаосу, који је организовала Српска академија наука и уметности у четвртак, 25. августа 2018.
Илиас Г. Евангелу, ванредни професор
Аристотелов универзитет у Солуну

(Превод Дејан Целебцић)

IN MEMORIAM

